

att...

INFORMERAR

Regional resursplattform för utveckling av attraktiva tillverkningsföretag i Dalarna

TILLVERKNINGSFÖRETAGENS BETYDELSE FÖR DALARNA

När människor hör ordet industri tänker många negativt och ser framför sig stora fabriker med rykande skorstenar. Andra tänker positivt på teknik, konstruktion och arbetstillfälle. Detta informationsblad handlar om tillverkningsföretag, vilket ungefär är detsamma som industriföretag. Du kommer i fortsättningen att få läsa om den stora betydelse som tillverkningsföretagen har och det behov av personal som finns.

En "salig blandning" av tillverkande företag

Tillverkningsföretag är ofta detsamma som industriföretag – men inte alltid. Tillverkningsföretag är företag som tillverkar varor av olika slag alltifrån timmerhus, bilar och rymdraketer till små skruvar, häftstift och ännu mindre produkter. Med industri förknippar många människor enbart stora bruksföretag eller sammansättningsfabriker som Volvo men i praktiken har huvuddelen av de tillverkande företagen få anställda. Småföretagen¹ utgör 96 procent av alla tillverknings-

företag i Sverige. Bland dessa småföretag finns nästan 220 000 anställda. Flertalet företag är mycket små med tillverkning av en enda produkt/vara.

Trots likheten med industribegreppet, som egentligen associerar till storskalig, maskinell produktion, är tillverkningsföretag mycket bredare till sin produktkaraktär. Sedan många år tillbaka ser vi också att tillverkningsföretag inte bara säljer en vara utan också ett visst kunnande som följer varan - en kompletterande tjänst. Denna tjänst kan bestå av utbildning

för att använda produkten på ett bra och effektivt sätt, reparationstjänster och andra tjänster.

I Sverige har tillverkningsföretagen stor betydelse, även om industriproduktionen sjönk kraftigt i samband med lågkonjunkturen i början av 1990-talet. Men sedan 1993 har den ökat med drygt 50 procent och år 2001 svarade industrin för drygt en femtedel av bruttonationalprodukten. Förutom den ekonomiska betydelsen spelar tillverkningsföretagen en viktig roll för sysselsättningen. År 2000

¹ Företag med upp till 50 anställda

fanns 19,1 procent av de sysselsatta inom industrin, vilket gjorde den till den näst största näringsgrenen inom den privata sektorn. Därtill finns det en del personer som jobbar med tillverkning men som är anställda av bemanningsföretag, som räknas till tjänstenäringsarna.

Tillverkningsföretag i Dalarna

I Dalarna har industrin historiskt sett haft stor betydelse för näringslivet. I strategin för Dalarnas län, *Med förenade krafter mot år 2007*, formulerades följande historiska sammanfattning:

”Dalarnas näringsliv har grundlagts på naturtillgångarna skog, järn och vatten. Fortfarande finns här en viktig bas som har stärkts och breddats genom tekniskt kunnande och teknisk framåtanda. Dalarna har nu ett antal exportinriktade storföretag med högteknologisk produktion och internationell konkurrenskraft. En mycket viktig del av näringslivet är Dalarnas många små och medelstora företag och, i vissa bygder, en lång tradition av egenverksamhet för kompletterande försörjning.”

Fortfarande har industrin stor betydelse och enligt arbetsmarknadsutsikterna för våren 2004 ses industrin som ”en nyckelbransch i Dalarna”. Det är den näringsgren utanför den offentliga sektorn som, med drygt 25 000 anställda, sysselsätter flest personer i länet. Av de anställda är en femtedel kvinnor och fyra femtedelar män.

I Dalarna är företagen relativt små i den norra och västra delen av länet medan de stora dominerar i centrala och södra länsdelarna. I norr och väster har vi många tillverkande små företag inom skogsnäringen, möbel- och

Gustafs Inredningar

Gustafs Inredningar tillverkar inredning och möbler för offentlig miljö. Företagets produkter används bl.a vid inredning av banker, skolor och hörsalar. Den nya terminalen på Arlanda inreds med paneler i björk från Gustafs Inredningar. 50 % av produkterna går på export till främst Europa men även länder som Hongkong och Korea. 50 anställda arbetar till största delen inom produktionen med maskinbearbetning, ytbehandling och montering. Trätekniskt kunnande värdesätts i likhet med produktionsteknik och datakunskap.

Bilden visar ett exempel på en inredning av väggar och tak som kommer från Gustafs Inredningar.

Foto: Gustafs Inredningar

Materialet är Björk Select och finns i Museum d’Histoire Naturelle, Grand Galleri i Paris.

snickeribranschen samt byggindustrin. Metallföretag saknas inte men är mer framträdande kring Borlänge och Falun, Ludvikatrakten samt södra Dalarna. Här finns också viss livsmedelsindustri, snickerier och maskintillverkning.

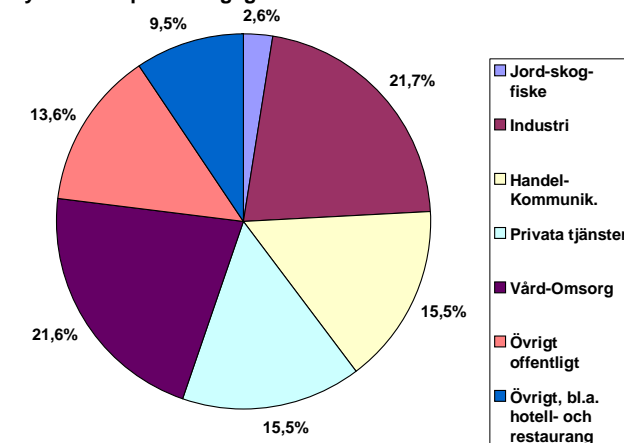
Beträffande småföretag, oavsett bransch, är Dalarna det län som har den starkaste konjunkturen just nu.

Bedömningen är gjord utifrån orderingång, omsättning samt sysselsättning och konjunkturen har förbättrats med 67 procent från hösten 2002 till våren 2003. Bristen på arbetskraft ses som det största hindret för tillväxt i småföretagen.

Behov av arbetskraft!

Antalet sysselsatta inom industrin i Dalarna beräknas minska med 1000 personer från år 2000 till år 2004. Anledningen är pågående rationaliseringar inom de större industri-företagen. Trots denna minskning finns ett behov av arbetskraft i form av ersättningsrekryteringar för personer som går i pension.

Sysselsatta per näringsgren i Dalarnas län 2000

Genomsnittsåldern för industriarbetare i Dalarnas län är den näst högsta i hela landet. Bland företag med mindre än 100 anställda bedöms behovet av arbetskraft dessutom att öka.

Det årliga rekryteringsbehovet bara inom verkstadsindustrin beräknas till 1000 personer. De senaste åren har man främst haft problem med att rekrytera svetsare, maskinreparatörer, verkstadsmekaniker, metallpressare, el- och telemontörer samt personal till kemisk industri. När företagen inte kan rekrytera personal leder det i många fall till att man tappar produktion.

Industriprogrammen på gymnasiet har de senaste sex åren, trots att det finns jobb, haft allt färre sökande och utbildningen hotats av nedläggning. Det finns dock positiva lokala satsningar som har lett till ökat elevunderlag. Till exempel har industriprogrammet i Avesta lyckats vända en negativ trend och var hösten 2002 det program som på sin skola hade högst intagningspoäng. Ett annat exempel finns i Falun där träutbildningen omformats så att den numera ingår i Hantverksprogrammet med benämningen ”Trä och Design”. Vid utbildningsstart 2001 och 2002 har utbildningsplatserna fyllts och därtill hade andelen flickor ökat till ca 30 procent.

Vägar till tillverkande företag

För den som vill jobba inom tillverkande företag är vägarna många och det är inte bara de som gått industriprogrammet som har kompetens för dessa arbeten. Det finns många olika inriktningar inom tillverkande företag och givetvis är det bra att ha en utbildning inom trä om man ska jobba på snickeri eller inom metall om man ska jobba på verkstad. Men inom tillverkande företag finns det många arbetsuppgifter, allt ifrån administration via produktutveckling och produktion till försäljning. För många arbeten ger en gymnasieutbildning tillräcklig kompetens, men det finns även arbeten som kräver

högskoleutbildning. Förutom den formella kompetensen värdesätter arbetsgivarna social kompetens högt. Den efterfrågade kompetensen är bl.a. beroende på de tillverkande företagens inriktning, typ av produktion och tekniska nivå. Allt ifrån hantverkarskunnande till dataprogrammering liksom från specifik ämneskunskap till allmänt teknikintresse är efterfrågat. På gymnasienivå kan förutom Industriprogrammet med dess olika inriktningar, t.ex. Hantverks-, El-, Bygg- och Teknikprogrammen vara lämpliga utbildningar.

Förutsättningar för att utveckla Dalarnas tillverkningsföretag

Trots att industri/tillverkningssektorn minskat sin andel av Dalarnas sysselsättning under många år kommer denna del av näringslivet att även i fortsättningen spela en stor roll för regionen. En stor del av tjänsteföretagen fungerar tack vare tillverkningsföretagens stora beställningar av IT-tjänster, forskning, marknadsföring, bokföringstjänster, transporter o.s.v. Bra exempel på lyckade satsningar inom tillverkningssektorn i Dalarna är samverkan mellan mindre metallföretag i Avesta, utvecklingen av livsmedelsindustrin i böndernas regi kring Siljan, teknikutvecklingen inom materielteknik och LCD (flytande kristaller) i Borlänge.

Små kuggar i massor

Kuggteknik i Leksand är ett annat unikt företag som flyttats till Dalarna från Stockholm. Företaget har växt kraftigt och sysselsätter idag 32 personer. Företaget tillverkar små kugghjul i metall med stor precision. På dessa produkter är man störst i Sverige. Euroflex och Atlas Copco är de största beställarna. Idag skulle företaget kunna utöka produktionen ytterligare om man hade tillgång till fler specialutbildade medarbetare. Arbetsmiljön är viktig i företagets policy och Per (en av de två cheferna – se bild) prioriterar såväl miljön som en utvecklad arbetsorganisation. Delaktighet och information till personalen är viktiga profiler. Överskottsvärme tillvaratas och skärvätskor återanvänds.

Kandre i Orsa

Kandre heter ett företag i Orsa som tillverkar toalettsitsar. Företaget har drygt 30 anställda och omsätter cirka 35 miljoner per år via främst export till flertalet av Europas stora länder samt Norden. Företaget har en mycket låg sjukfrånvaro och omsättning av personal. Arbetsmiljön och arbetsorganisationen är prioriterade. Varje morgon deltar hela personalen i ett samtal om dagens arbetsgrupper, om lösningar på problem etc. Arbetsrotation tillämpas fullt ut. Efter mötet vidtar en stunds snabb gymnastik. Personalen jobbar mycket självständigt med eget ansvar. Man har varit måna om en enkel organisation för detta framgångsrika arbete. Bilden visar Maj-Lis sysselsatt med putsning.

Förutsättningarna för att utveckla tillverkningssektorn:

- Tillräckligt med välutbildade personer
- Attraktiva arbetsmiljöer och arbetsvillkor
- Praktisk och teoretisk kunskap till elever
- Vidareutveckling av produkter
- Högkvalitativ service från kommun och stat
- Ökade insatser för småföretagens tillväxt
- Bra finansiella villkor för start- och riskkapital

Tidigare informationsblad från att...projektet

1. Närhet till kunskap kan möta tillverkningsföretagens strävan att förbättra arbetsmiljön Nov. 2001.
2. Satsningar på arbetsmiljö och ledarskap i industrin kan möta ungdomars förväntningar på arbetslivet. Jan. 2002.
3. Bättre arbetsmiljö och ökat personalinflytande kan möta ungdomars förväntningar på industriarbete. Feb. 2002.
4. Utvecklingsarbete ger Avesta attraktivare arbetsplatser inom verkstadsindustrin. Mars 2002.
5. Vaddå att...???. April 2002.
6. Industriprogrammet i Avesta, från kris till succé. Sept. 2002.
7. Attraktiv timmerhusutbildning. Dec. 2002.
8. Korta beskrivningar av ett antal olika delprojekt. Feb. 2003.
9. Teknik i all enkelhet. Juni 2003.
10. Utbildning i stället för uppsägning. Juli 2003.

Faktaruta att...projektet

Resursplattformen *att...* skall inspirera, koordinera, stödja och genomföra insatser som på kort och lång sikt bidrar till att göra tillverkningsföretagen i Dalarna attraktiva och minskar deras rekryteringsproblem för att säkra en långsiktig tillväxt. Visionen är att Dalarna och dess företag ska bli nationellt och internationellt uppmärksammade för en medveten utveckling för ett attraktivt arbetsliv i en attraktiv livsmiljö. I *att...* -plattformen ingår ett femtontal personer från bl.a. Högskolan Dalarna, Arbetslivsinstitutet och IUC Dalarna AB. *att...* finansieras av EU Mål 1 och 2, Arbetslivsinstitutet, Länsstyrelsen, Länsarbetsnämnden, Högskolan Dalarna samt medverkande företag och organisationer.

Högskolan Dalarna • 781 88 Borlänge • tel 023/77 86 68 • fax 023/77 86 01 • www.du.se/att • infoatt@du.se

Hans Lundkvist
projektledare
hans@stegvis.com
023-77 86 63
070-554 92 68

Bengt Pontén
Högskolan Dalarna
bpo@du.se
023/77 86 62
070/374 47 63